

הרב נתנאל אוירבך

ברכה על הפרשת חלה עתידית

הקדמה

בסיוור שערכו רבני מכון 'התורה והארץ' במאפייה לייצור לחמים ועוגות, התעוררה שאלה בדבר חיוב הברכה בהפרשת חלה. המשגיח הממונה על הפרשת חלה מפריש חלה בברכה מהעיסה הראשונה בתחילת היום, ולאחר מכן מפריש חלה מכל עיסה ועיסה הנעשית במשך היום אך ללא ברכה. כמובן, בתחילת היום יש לפניו רק עיסה אחת, ויתר העיסות עדיין לא בנמצא כלל אלא עתידות להיעשות. נשאלה השאלה האם טוב הוא עושה בכך שמברך ברכה אחת ובה הוא פוטר את כל העיסות העתידיות, או שמא הואיל ואין עדיין חיוב הפרשה מהעיסות העתידיות, אזי עליו לברך בכל פעם שנוצר חיוב בעיסה.

א. בין מילה והפרשת תרו"מ לחיוב חלה

שאלה זו הובאה בשו"ת 'שבט הקהתי'¹ והביא להוכיח מדברי שו"ת הריב"ש (סי' שפד) שכתב שיש לברך ברכה אחת על מילת תאומים.² הריב"ש הוכיח דבריו מהפרשת תרומות ומעשרות שברכה זו כוללת בתוכה את הפרשת התרומה ואת הפרשת המעשרות, שאף שמעשה הפרשת המעשרות בא לאחר זמן מהברכה עליו, מ"מ מברכים ברכה אחת על הפרשת התרומה והמעשרות. בטעם הדבר כתב הריב"ש (שם):
כל שלפניו שתי מצוות שהן ממין אחד וברכותיהן שוות ברכה אחת לשתיהן, ואעפ"י שאי אפשר לעשותן ביחד.

לאור זאת כתב שו"ת 'שבט הקהתי' שניתן לברך ברכה אחת על יתר העיסות שייעשו במהלך היום, אף שאינן לפניו עתה ואין כלל סיבת חיוב, כשם שכתב הריב"ש לגבי מילת תאומים והפרשת תרו"מ. אולם נראה שאין הנידון דומה לראיה, ושונה חיוב מילה והפרשת תרו"מ מחיוב הפרשת חלה. סיבת החיוב במילה וסיבת החיוב בהפרשת תרומות ומעשרות קיימת. במילה, חיוב קיום המצווה המוטל על האב למול את בנו מהווה את סיבת החיוב,³ כדברי שו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' מב) שכתב שיש למול את שני

1. הרב שמאי קהת גרוס, שו"ת שבט הקהתי, ח"ג סי' רפא.
2. כ"כ שו"ת הרא"ש, כלל כו' סי' ד; כלבו, סי' עג; שו"ת הרשב"א, ח"א סי' שפב; שם סי' תנא.
3. גם כאשר לא מדובר על שני תינוקות של אב אחד, כדברי שו"ת הרשב"א, ח"א סי' תנא, שהשווה בין דין מילה לדין ברכת חתנים במקרה של שני חתנים הנמצאים בבית אחד שיש לברך ברכה אחת לשניהם. בכך מיושבת התמיהה המובאת בספר שמח נפש, אות מ, בשם בן המחבר, הרב יצחק רפאל חיזקיהו גאגין שלמד בדברי הרשב"א שכל דבריו נאמרו רק ביחס למילת תאומים ולא במילת שני

התינוקות בזה אחר זה ולברך ברכה אחת בלבד ואין בכך חיסרון של 'אין עושים מצוות חבילות חבילות', מכיוון שסיבת החיוב במילה היא אחת: 'מילה דרמיא על אב וכל חד וחד מיחייב למימהל בריה⁴, לא הוּו מצוות חבילות חבילות⁵. כמו"כ, סיבת החיוב בהפרשת תרו"מ קיימת בהיות היבול מצוי לפניו ועליו להפריש ממנו כדי להפקיע איסור טבל. לעומת זאת, סיבת החיוב בהפרשת חלה שמתהווה רק בעת הגלגול, עירוב המים והקמח לכדי עיסה⁶, אינה נמצאת כלל, וא"כ כיצד הברכה על ההפרשה הראשונה פוטרת את חובת הברכה על יתר הפרשות העתידיות שסיבת חיובן לא קיימת עתה כלל?⁷

לאור האמור, שוב חוזרת השאלה שפתחנו בה: האם טוב עושה המשגיח הממונה שמברך פעם אחת ובכך פוטר בברכה את כל העיסות שייעשו במהלך היום, אף שעדיין אין חיוב הפרשה כלל.

ב. ברכה על רעמים

ייתכן שניתן לדמות את הדיון בברכה על הפרשת חלה עתידית לברכה על רעמים שיבואו. כתב 'מגן אברהם' (או"ח סי' סו ס"ק ה) שניתן להפסיק באמצע קריאת שמע ולברך על שמיעת רעם: 'נראה לי, דאם שמע קול רעמים יפסיק ויברך'. בביאור דבריו כתב שו"ת נודע ביהודה (מהד' קמא או"ח סי' מא) שברכת הרעם הינה מצווה עוברת, שהרי לא יוכל לברך על הרעם הראשון בשמיעת הרעם השני למפרע, ולכן יפסיק באמצע קריאת שמע לברך על הרעם הראשון, ובברכה זו פוטר את יתר הרעמים שיבואו אח"כ, וכלשונו 'דברכה זו פוטרת להשנייה, אבל אין הברכה שלאחר זמן פוטרת הרעם שכבר עבר'. מבואר בדבריו שהברכה הראשונה על הרעם פוטרת את יתר הרעמים שיבואו לאחריה, אף שעדיין אינם בעולם כלל. א"כ, ניתן לדמות זאת לברכה על הפרשת חלה עתידית שעדיין אינה בעולם. אולם ראיה זו ניתנת לדחייה, מאחר שאע"ג שהרעמים

תינוקות של שני אבות. אך לאור האמור בדברי הרשב"א, אין כוונתו רק לתאומים אלא אף לשני תינוקות מאבות שונים, כאמור. כ"כ שו"ת התשב"ק, ח"ב סי' מב; עיקרי הד"ט, הל' מילה סי' כח אות כט: 'ונראה דהוא הדין אם שני התינוקות לשני בני אדם'.

4. יתרה מכך, מדברי שו"ת הרא"ש, כלל כו' סי' ד, ניתן ללמוד שאין צורך שהתינוקות המחויבים במילה יהיו לפנינו, אלא אף כשאנו לפנינו מ"מ סיבת החיוב קיימת, מפני שישודה בחובת המצווה: 'ואפילו לא היה התינוק השני שמה בשעה שמלו את הראשון, כיון שהיה דעתו עליו, אין צריך לברך עליו'.

5. בכך מיושבת קושיית הרב יעקב ישראל אלגאזי, ארעא דרבנן, מערכת האל"ף אות ב, עיי"ש. ראה עוד בעניין זה: שדי חמד, ח"א עמ' 276.

6. ראה: חלה, פ"ג מ"א; רמב"ם, הל' ביכורים פ"ח ה"ב; שו"ע, יו"ד סי' שכז סעי' ב.

7. כחילוק זה ראה: שו"ת רב פעלים, ח"ב יו"ד סי' ב: 'שכולם הם מוכנים ועומדים, הן העיסות שכולם גלגלו אותם, והן המזוזות, וכן מילת שתי בניו כולם מוכנים ועומדים, ולכן אע"פ שהוא מזכה שנים ושלושה בני אדם להפריש כל א' חלה מעיסה אחת, וכן לקבוע לו כל א' מזוזה אחת, וכן למול כל אחד בן אחד, עכ"ז צריכין שלא יתחלקו, אלא יהיו כולם עושים המצוה בשעה אחת וברכה אחת לכולן, כי המשלח אותם חייב בכולן לעשותם... משא"כ... כשאשה זו מברכת ומפרשת חלה זו מן העיסה, עדיין עיסה השנית לא נתגלגלה ולא נתחייבה בעלת הבית'.

הבאים עדיין לא בעולם, מ"מ כל עוד לא התפזרו העננים⁸ נחשב הדבר לחיוב אחד⁹ שחל כבר בשמיעת הרעם הראשון.

ג. ברכה על כיסוי דם

מדן כיסוי הדם ניתן להוכיח שגם כאשר עדיין אין כלל חיוב, מ"מ ניתן לפטור מברכה את החיובים העתידיים לבוא. הרא"ש (חולין פ"ו סי' ד) כותב¹⁰ ששוחט המברך לאחר השחיטה על כיסוי הדם ובדעתו לצאת ידי חובת ברכה זו אף על שאר כיסויי הדם העתידיים, אינו צריך לחזור ולברך שוב על כל כיסוי וכיסוי, אע"פ שבין כיסוי לכיסוי ישנה שחיטה ואפילו ברכה על השחיטה במקרה של הפסק:

כיון דבשעת כיסוי הראשון דעתו לשחוט ולכסות מברך על דעת שני הכיסויין, כדתיא בתוספתא עשרה בני אדם שעושין מצווה אחת אחד מברך לכולן, כ"ש יחיד העושה מצווה אחת שתי פעמים בלא היסח הדעת שאינו מברך אלא פעם אחת, ואפילו במקום שמברך על השחיטה ביניהם, ברכה לא היא הפסק כל שלא שח שיחת חולין.

דברי הרא"ש נפסקו להלכה ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' יט סעי' ה):¹¹

אם רוצה לשחוט הרבה צריך ליזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה בדבר שאינו מצרכי השחיטה. ואם דיבר צריך לכסות דם שחיטה ראשונה ולברך פעם אחרת על השחיטה, אבל על כיסוי שני לא יברך.

מבואר שניתן לפטור בברכת הכיסוי הראשון את יתר הכיסויים, אף שעדיין לא חלה סיבת החיוב בכיסויים אלו, שהרי החיה או העוף עדיין לא נשחטו. על דברים אלו הקשה הרב שלמה איגר (גליון מהרש"א, לשו"ע שם ס"ק ו):

הא חיוב כיסוי אינו בא כי אם אחר ששחט, והיכן מצינו זה שיהיה במברך בעוד לא נתחייב.

כדבריו כן תמה הרב יעקב גזונדהייט (תפארת יעקב, חולין פז ע"א ד"ה ראיתי להעיר):

היכי יעלה על הדעת שיעלה לו ברכת כיסוי הראשון על הכיסוי השנית שנתחדשה ע"י שחיטה חדשה ולא הייתה מצווה זו בעולם, ואטו יוכל אדם לברך על כיסוי קודם שישחוט, אפילו לא יהא לו לשחוט רק עוף אחד. ודווקא לענין ברכת שחיטה, דהברכה היא על מה שלפניו לשחוט שפיר אמרין דעולה לו ברכה ראשונה על כל מה שיש לפניו לשחוט ואפילו הפסיק בכיסוי בינתיים לא איכפת לן, וה"ה בכיסוי על כל מה שיש לפניו לכסות ולא על מה שלא היה מעיקרא לכסות כלל רק שנתחדש עוד כיסוי ע"י שחיטה חדשה, וזה ברור לפע"ד.

8. שו"ע, או"ח סי' רכז סעי' ב.

9. משנה ברורה, סי' רכז ס"ק ח.

10. כ"כ שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, דפוס פראג סי' ז, דפוס לבוב סי' תיד; הובאו דבריו במרדכי, חולין סי' תרנז.

11. כן הוא בטור, יו"ד סי' יט. וכתב בית יוסף, שם, שמקור הלכה זו הוא מדברי הרא"ש הנ"ל; כ"כ גיליון מהרש"א, שם על הש"ך ס"ק ו. ראה גם: ש"ך, יו"ד סי' יט ס"ק ז.

לדבריהם, כיוון שסיבת החיוב במצוות כיסוי הדם היא השחיטה, אזי לא ניתן לפטור את יתר כיסויי הדם העתידיים בברכה הראשונה על הכיסוי,¹² משום שעדיין לא חלה סיבת החיוב.¹³

אולם כאמור ה'שלחן ערוך' פסק שניתן לפטור בברכה הראשונה של הכיסוי את יתר הכיסויים העתידיים, אף שעדיין לא חלה סיבת החיוב כלל. נידון זה דומה להפרשת חלה, שבה סיבת החיוב היא הגלגול, ובכך ניתן לברך על עיסה החייבת בהפרשה ולפטור את יתר העיסות הבאות אחריה אע"פ שעדיין לא קיימת סיבת החיוב, כבכיסוי הדם שניתן לברך פעם אחת על כל הכיסויים העתידיים אף שאין עדיין סיבת חיוב.

ד. ברכה על הפרשת חלה

כדברים אלו ביחס להפרשת חלה ניתן לראות בדברי 'שלחן ערוך הרב' (או"ח סי' תנז סעי' ד):

אם אדם אחד מפריש מכל העיסות, די בברכה אחת לכולן אם אינו נמלך, שאם בשעת ברכה היה בדעתו לפטור בברכה זו כל החלות שיפריש אע"פ שלא היה יודע אז כמה חלות יפריש אין זה נמלך אא"כ הפסיק בינתיים בשיחה שאין בה צורך להפרשת חלה.

מלשונו 'אע"פ שלא היה יודע אז כמה חלות יפריש' משמע שאין לפניו עתה עיסות החייבות בחלה, אלא עתידיות להיות כאלו,¹⁴ ומ"מ הברכה על ההפרשה הראשונה פוטרת את יתר העיסות העתידיות.¹⁵

ה. ברכה על מאכלים הבאים לאחר ברכת 'המוציא'

המציאות במפעלים היא שמספר העיסות הנעשות במשך היום ידוע מראש מחמת

12. שיטה זו שמייצגים הרב שלמה איגר והרב יעקב ג'ונדהייט מצויה בדברי הראשונים החולקים על הרא"ש וטוענים שאמנם ניתן לברך על מעשה שחיטה אחד ובכך לפטור את יתר השחיטות הבאות המצויות לפניו, אך לא כן הוא בברכת כיסוי הדם שבה אין סיבת חיוב, הימצאות הדם בעקבות השחיטה, בעולם כלל, וז"ל אור זרוע, ח"א, הלכות כיסוי הדם סימן שפז: 'בשלמא על השחיטה אינו חוזר ומברך כששוחט את העוף. משום שבשעה שבירך על החיה כבר היה העוף בעין ובירך על שניהם. אבל הכא כשבירך על מצות כיסוי הדם דחיה אכתי אין דם עוף בעולם שיפטר בזו הברכה'; כ"כ ריטב"א, חולין פו ע"ב: 'בשלמא בברכת שחיטה כיון דכששחט הראשון גם האחרון היה לפניו, חל ברכה של ראשון על שניהם ואין הכיסוי שביניהם הפסק... אבל לענין ברכת כיסוי כיון דכי כיסה דם הראשון ומברך עליו עדיין אין דמו של אחרון בעולם, לא חיילא עליה ברכה דראשון והוי שחיטה דבינתיים הפסקה'. ראה גם: רשב"א, שם. בביאור שיטה זו, ראה: הרב שילה רפאל, בענין ברכת כיסוי הדם, הדרום כו (תשרי תשנ"ח) עמ' 90.

13. ראה: הרב מיכאל דוב וויינגוט, שו"ת אגודת אזוב מדברי, או"ח סי' י, שהמברך על כיסוי הדם קודם שחיטה צריך לחזור ולברך, משום: 'שלא היה עוד מקום על מה תחול הברכה דאשר קידשנו במצוותיו על כיסוי דם, והא ליכא אכתי עליה שום מצווה לכסות דהא עדיין לא נשחטה'.

14. כן למד בדבריו שו"ת רב פעלים, ח"ב יו"ד סי' ב.

15. ראה: מג"א, או"ח סי' תנז ס"ק א, שהביא דין זה אך לא הוסיף לשון זו שממנה דייקנו בדברי שו"ע הרב.

הזמנות ללקוחות וסדרי העבודה הקבועים. באופן כזה שישנה ידיעה ברורה שבמהלך היום יעשו עיסות נוספות מעבר לזו הראשונה הקיימת בתחילת היום, ייתכן שהברכה הראשונה פוטר את יתר העיסות העתידיות מברכה אף על פי שעדיין לא הוכנו כלל. דבר זה ניתן ללמוד מהדין הבא. נאמר ב'שלחן ערוך' (או"ח סי' קעז סעי' ה):
אם אחר שברך על הפת שלחו לו מבית אחרים שאינו סמוך עליהם ולא היה דעתו על הדורון, אפילו מדברים שדרכן לבא ללפת את הפת צריך לברך עליהן כדין נמלך.

על כך העיר הרמ"א (שם): 'ולא ראיתי נזהרים בזה, ואפשר דטעמא דסתם דעת האדם על כל מה שמביאין לו בסעודה'. והוסיף על כך 'שלחן ערוך הרב' (שם):
ועכשיו אין העולם נזהרים בזה במדינות אלו מפני שבינינו הוא דבר מצוי שאחד שולח לחבירו דורון בסעודה אפילו מבית אחרים.
והעיר 'ערוך השלחן' (או"ח סי' קעז סעי' ט):
ואין זה טעם מספיק כמובן, אא"כ במקום שכן דרך השכנים לשלוח זה לזה או הקרובים שולחים זה לזה.

לדבריהם, המציאות הרווחת והמצויה שאחד שולח לחברו מיני מאכל בסעודה מהווה עילה שיפטרו מינים אלו בברכת 'המוציא', ואין צורך לברר אם המאכל הנשלח היה מוכן זה מכבר כדי שנאמר שהברכה חלה עליו. לאור זאת, כיוון שברור וידוע שבמהלך היום נעשות מספר רב של עיסות וזהו חלק מנוהלי העבודה, הרי שיכול המשגיח הממונה לברך בהפרשה הראשונה ובכך יתר ההפרשות נפטרו מברכה.

מסקנה

לאור האמור, ניתן לדמות את הדין בברכה על הפרשות חלה עתידיות לברכה על כיסוי דם עתידיים, שניתן לברך פעם אחת ולהתכוון לפטור את יתר הפרשות והכיסויים העתידיים.

בייחוד בהפרשת חלה במפעל שבו ישנה ודאות שיעשו עיסות רבות במהלך היום, ידיעה זו מהווה פטור ליתר הפרשות מברכה והן נכללות בברכה הראשונה, כפי שכותב הרב יונה נבון (נחפה בכסף, ח"ב יו"ד סי' כח ס"ק ט) בעניין שוחט קבוע:

וכל שיושבים במקום קבוע לשחוט ודעתם על כל מה שיביאו ואפילו כל היום כולו, לא חשיבי לשיחה הפסק ושוחט כל היום בברכה אחת ולערב עושים כיסוי אחד לכולם. וכן נוהגים היו השוחטים הראשונים בירושלים שהיו רבני מתא, והכי עדיף טפי למעט בברכות כדי שלא יהיו נכשלים בברכה שאינה צריכה.

עולה מכאן שהממונה על הפרשת חלה במאפייה שבמשך היום נעשות בה עיסות רבות יברך פעם אחת על העיסה הראשונה ויכוון לפטור את יתר העיסות העתידיות.

